

Een floristisch opmerkelijk jaar!

door

J. MENNEMA (Rijksherbarium, Leiden)

Het jaar 1976 leverde voor de Nederlandse flora een aantal bijzondere vondsten op. Niet alleen werd een 3- (of 4-)tal uitgestorven gewaande soorten teruggevonden, ook konden er 2 nieuwe taxa aan de Nederlandse flora worden toegevoegd.

Het floristisch opmerkelijke jaar 1976 werd eigenlijk in 1975 al ingeluid met de bevestiging van het in het jaar 1973 gehoorde gerucht over een vondst van *Lathyrus japonicus* Willd. subsp. *maritimus* (L.) P. W. Ball bij Den Helder¹⁾. Aan de hand van herbariummateriaal en dia's kon niet alleen worden bevestigd, zoals uitvoerig in

¹⁾ Deze vindplaats is inmiddels verloren gegaan.

Natura werd beschreven, dat de „Zeelathyrus na 236 jaar terug (was) van weggeveest” (SCHEDELAAAR, 1976), maar de soort werd bovendien op enkele plaatsen bij 't Horntje op Texel aangetroffen.

Een eerste uitgestorven gewaande soort werd teruggevonden op de Unio-excursie van zaterdag 26 juni 1976 op Wieringen. Eén van de deelnemers aan deze excursie, de heer D. Lont (Hippolytushoef), die uitstekend geïnformeerd bleek inzake de flora van het voormalige eiland, vertelde terloops, dat hij „ook nog een vindplaats wist van de Tengere distel”. Mijn professionele argwaan verleidde mij er toe aan de juistheid van deze mededeling ernstig te twijfelen. Immers deze distel, die alleen bekend was uit de vorige eeuw van Schouwen en uit deze eeuw van Goeree, was van deze laatste vindplaats sinds 1920 niet meer bekend en werd terecht in de Flora van Nederland vermeld als „thans wel verdwenen” (HEUKELS-VAN OOSTSTROOM, 1975). Maar gelukkig had ik het bij het verkeerde eind en werd *Carduus tenuiflorus* Curt. ons getoond in verschillende exemplaren – zwaar bespoten!! – langs een op het zuiden geëxponeerde dijk bij Den Hoelm, waar hij volgens de heer Lont al vele jaren standhield.

Op 4 juli 1977 deelde de heer K. Alders (Arnhem) mij telefonisch mede, dat hij *C. tenuiflorus* had aangetroffen in de Amsterdamse Waterleidingduinen nabij de ingang aan de Zandvoortselaan¹). Een excursie op die zelfde dag tezamen met Mevr. C. L. Keizer-Plate, P. Heukels en R. W. J. M. van der Ham bevestigde de juistheid van deze mededeling. Langs een betonpad over een afstand van meer dan 100 m troffen wij de Tengere distel in enkele 100-en exemplaren aan, zowel op open plaatsen als onder struiken. De, in vergelijking met de exemplaren van Wieringen en ook met die, welke ik in de jaren 1976 en 1977 in Cotentin (Normandië, Frankrijk) heb aangetroffen, vrij kleine, nagenoeg niet vertakte planten deden vermoeden, dat het hier een nieuwe vestiging betrof.

In het Belgische kustgebied is *C. tenuiflorus* gevonden tot vlak bij de Zeeuws-vlaamse grens (VAN ROMPAEY & DELVOSALLE, 1972). Op grond hiervan en van het feit, dat de groeiplaatsen op Wieringen en in de Amsterdamse Waterleidingduinen zeer grote overeenkomst vertonen met die in Normandië, mag worden aangenomen, dat de groeiplaatsen in ons kustgebied gelegen zijn in het natuurlijke areaal van deze Westeuropese soort (*fig. 1*), die blijkens het voor de Atlas van de Nederlandse Flora door Th. A. Hattink samengestelde kaartje (MENNEMA et al., 1977) in het binnenland nog al eens adventief wordt aangetroffen, voornamelijk bij graan- en wolverwerkende bedrijven.

Na de Unio-excursie op Wieringen bereikte mij het bericht, dat in 1976 nog een tweede, sinds lang uitgestorven gewaande Nederlandse soort was teruggevonden, t.w. *Thesium humifusum* DC. en wel op 22 juni in het duingebied bij Katwijk, alwaar hij voor het laatst bekend was van 1912 (QUENÉ-BOTERENBROOD & MENNEMA, 1973). De vindster, de Leidse studente Mej. Constance T. VAN DORP (1977) bericht hierover in deze aflevering van *Gorteria* in een aparte publicatie.

De derde soort, die van het lijstje met de ruim 70 uitgestorven Nederlandse soorten kan worden geschrapt, is *Galium boreale* L. Tijdens de floristische inventarisatie van de provincie Zuid-Holland, uitgevoerd door de afdeling Nederland van het Rijks-

¹) Later bleek, dat Mevr. W. Ringelberg-Giesen (Leiden) *Carduus tenuiflorus* aldaar reeds eind mei – begin juni had waargenomen.

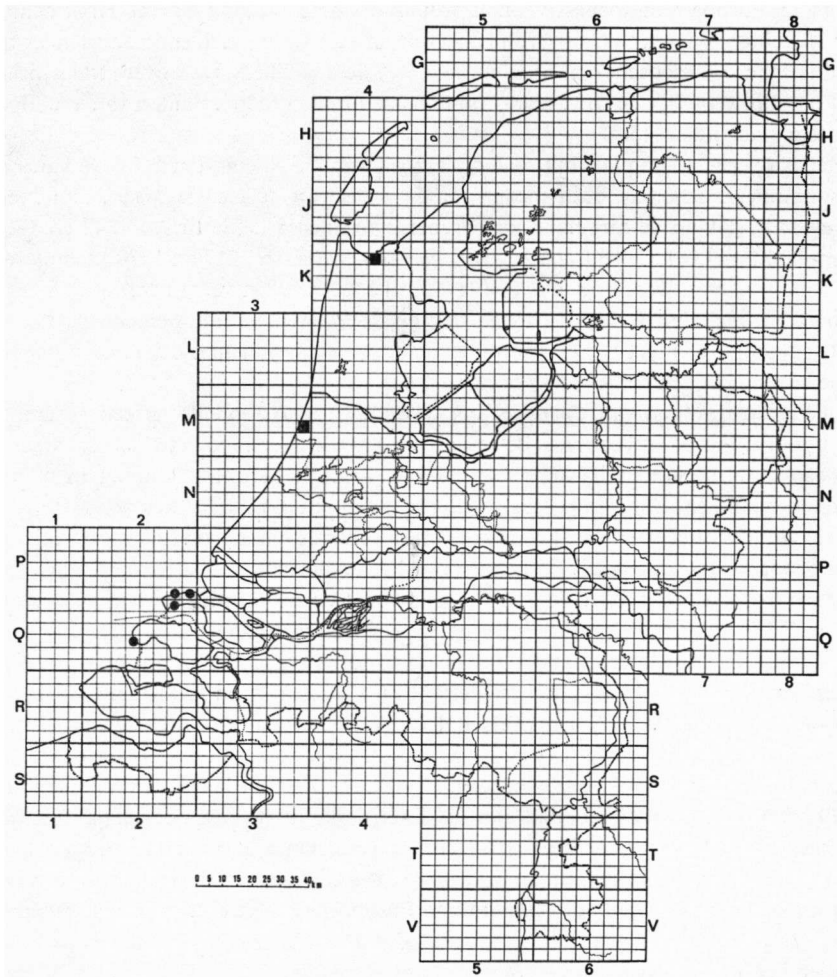

Fig. 1. De verspreiding van *Carduus tenuiflorus* Curt. in Nederland.

● = vondst voor 1950; ■ = vondst sinds 1950.

Adventieve vondsten in het binnenland zijn niet op het kaartje opgenomen.

herbarium voor de Provinciale Waterstaat, werd deze soort op 25 augustus 1976 gevonden in een vochtig, voedselrijk hooiland in de Hengstpolder, gelegen in de Dordtse Biesbosch aan de Nieuwe Merwede. Het biotoop aldaar lijkt nogal wat af te wijken van dat, waar de soort van 1841 tot omstreeks 1930 bij Malden werd aangetroffen nl. op heigrond (HEUKELS-VAN OOSTSTROOM, 1975), wat de samenstellers van de Florastatistiek 1975 (ARNOLDS & VAN DER MELDEN, 1976) er toe heeft gebracht om de soort op te nemen in de groep „planten van droge heiden” (7e). Uit een brief in het IVON-archief van Joh. Jansen, d.d. 10.V.1927, blijkt echter, dat de heide met hakhout was begroeid, zodat de soort, op grond van de vindplaats bij Malden beter tot de zoomplanten kan worden gerekend, wat volgens Hegi (1914) ook voor groeiplaatsen

elders in Europa van toepassing kan zijn. Als eerste biotoop noemt HEGI echter „auf feuchten Wiesen” en op grond hiervan en van de begeleidende soorten in de Zuidhollandse Biesbosch, o.a. *Silaum silaus* (L.) Sch. et Thell., waarover straks meer, lijkt het mij wenselijk de soort thans op te nemen in de groep „planten van vochtige, bemeste graslanden” (5a).

Het is overigens opmerkelijk, dat onderzoek van F. Adema ten behoeve van het verspreidingskaartje van deze soort voor de Atlas van de Nederlandse Flora heeft uitgewezen, dat op de met hakhout begroeide Maldense heide tussen 1842 en 1877 exemplaren met behaarde vruchten (var. *boreale*) en tussen 1917 en 1920 exemplaren met kale vruchten [var. *hyssopifolium* (Hoffm.) DC.] werden verzameld. Mag hieruit worden geconcludeerd, dat *G. boreale* zich op de Maldense heide wellicht twee maal heeft gevestigd of moet worden verondersteld, dat een soort met behaarde vruchten in de loop der tijden de beharing heeft verloren?

Of het terugvinden van *Chenopodium vulvaria* L. te Assendelft op een gedempte sloot door de heer J. Akkerman (Beverwijk) op 8 september 1976 betekent, dat wederom een in Nederland uitgestorven gewaande soort is herontdekt, moet in twijfel worden getrokken. Het is in het algemeen erg moeilijk om uit te maken waar de grens ligt tussen adventief en inheems voor wat betreft ruderaal planten op ruderaal terreinen. Van groot belang is daarbij de kennis van het areaal van de betrokken soort. De Flora Europaea levert voor de areaalkennis van *C. vulvaria* niet veel op: „Most of Europe” (BRENAN, 1964). Meer informatie geeft AELLEN (1960): „In allen Ländern rings um das Mittelmeer häufig, ferner zerstreut im nördlichen Europa auf den Britischen Inseln, in Belgien, den Niederlanden, Dänemark, im südlichen Norwegen, Schweden und Finland...”, een beeld dat overeenstemt met het areaalkaartje in de Atlas Florae Europaeae (JALAS & SUOMINEN, 1977), zoals dit voorlopig onder de regionale medewerkers is gedistribueerd. Op dit kaartje sluit het verspreidingsgebied in Frankrijk en België heel goed aan op Z.-Nederland; stippen noordelijk daarvan lijken steeds betrekking te hebben op adventieve vondsten, wat ook zou kunnen gelden voor enkele opgaven in het westelijk deel van W.-Duitsland. Overigens vertoont het voorlopige areaalkaartje in de Atlas Florae Europaeae enkele merkwaardige lacunes, t.w. in Italië en Joegoslavië en is het vreemd, dat de Zwitserse opgaven alle betrekking zouden hebben op adventieve en ingeburgerde vondsten.

Met P. Heukels, die het verspreidingskaartje gereed maakte voor de Atlas van de Nederlandse Flora, ben ik van mening, dat in Nederland alleen Z.-Limburg tot het areaal van *C. vulvaria* mag worden gerekend (fig. 2), temeer daar dit goed aansluit op het verspreidingsgebied van de soort in België (VAN ROMPAEY & DELVOSALLE, 1972). Dit houdt dan in, dat de vondst te Assendelft op 8 september 1976 m.i. als een adventieve moet worden beschouwd, waarvoor tevens pleit, dat de heer Akkerman terzelfder tijd op de gedempte sloot andere adventieve vondsten deed zoals *Eleusine indica* (L.) Gaertn., *Hibiscus trionum* L., *Iva xanthiifolia* (Fresen.) Nutt., *Phalaris canariensis* L. en *Sorghum vulgare* Pers. In dit licht bezien blijft *C. vulvaria*, waarvan de laatste vondst in Z.-Limburg dateert uit 1962 (VAN OOSTSTROOM & REICHGELT, 1963), behoren tot de in Nederland uitgestorven soorten. Het aantal in 1976 teruggevonden, uitgestorven gewaande Nederlandse soorten bedraagt dus drie, wat niettemin een verheugend verschijnsel mag worden genoemd.

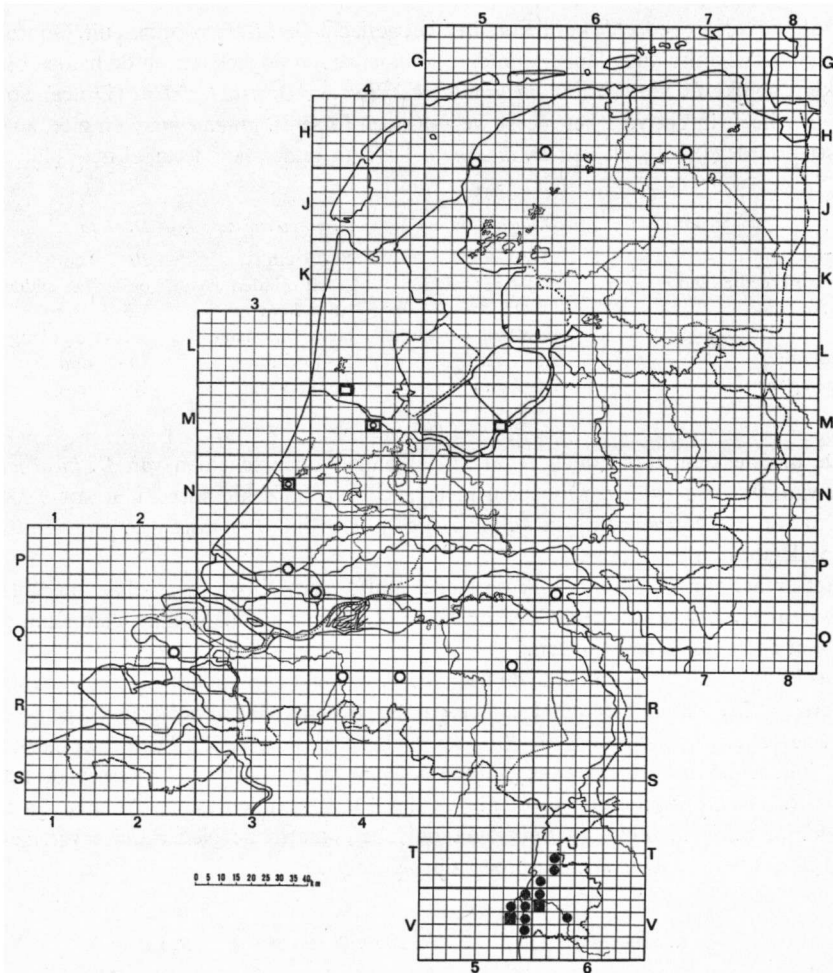

Fig. 2. De verspreiding van *Chenopodium vulvaria* L. in Nederland.

● = vondst voor 1950; ■ = vondst sinds 1950.

Adventieve vondsten zijn met open tekens aangegeven.

Tijdens de „Kerstvergadering” van de Commissie voor het Floristisch Onderzoek van Nederland, gehouden op 3 januari 1977 te Leiden, mocht ik melding maken van een voor onze Nederlandse flora nieuwe orchidee, op 7 juni 1976 te Sint Kruis, gem. Aardenburg, Zeel., in een droge zijtak van de Kruiskreek gevonden door de heer A. Paridaen (St. Kruis). Aan de hand van het door Ir. P. N. H. G. Roorda van Eysinga (Oostburg) toegezonden, summiere materiaal – twee bloempjes – werd diens mening gedeeld, dat het hier waarschijnlijk ging om *Orchis laxiflora* Lamk. Terecht, naar later bleek, uitte de heer C. Sipkes (Rockanje) tijdens de Kerstvergadering zijn ernstige twijfel over de juistheid van de determinatie. Vollediger materiaal, verzameld in juni 1977, wees uit, dat zijn twijfel gerechtvaardigd was: *Dactylorhiza elata* (Poir.) S6o is de naam van de nieuwe aanwinst voor onze Nederlandse flora.

De handvormig gedeelde knollen sluiten het geslacht *Orchis* bij voorbaat uit. Doordat de onderste schutbladen langer zijn dan de bloemen en de vlekken op de bladen ontbreken, lijkt *D. elata* op *D. incarnata* (L.) S60 en *D. praetermissa* (Druce) S60. *D. elata* heeft in het veld het meest weg van een forse *D. praetermissa* en niet, zoals SUNDERMANN (1975) stelt van *D. incarnata*, wat uit onderstaande tabel mag blijken:

	<i>D. incarnata</i>	<i>D. praetermissa</i>	<i>D. elata</i>
hoogte	15-40 cm	20-70 cm	30-120 cm
grootste breedte blad	onder het midden	in het midden	onder het midden
breedte blad	1,5-2,3 cm	1,5-4,5 cm	1,5-5 cm
lip	even lang als breed	breder dan lang	breder dan lang
breedte lip	5,5-8 mm	10-15 mm	10-22 mm
lengte spoor	7,5-9 mm	7,5-12,5 mm	10-16 mm

De meeste kenmerken doen *D. elata* duidelijker onderscheiden van *D. incarnata* dan van *D. praetermissa*. Misschien niet geheel ten onrechte spreekt SUNDERMANN (1975) van het vormencomplex *D. incarnata*, waarin hij *D. elata* en *D. praetermissa* als ondersoorten beschouwt.

Het areaal van *D. elata*, die ik de Nederlandse naam Grote rietorchis zou willen geven, omvat ZW.-Frankrijk, Corsica, Sicilië, Z.-Spanje en N.-Afrika en sluit aan op dat van de beide andere soorten.

Op 19 augustus 1976 ontdekte de heer M. T. Jansen (Veenendaal) tijdens de Unio-excursie in het natuurreservaat Tichelberg te Onstwedde, Gr., in het struweel een roos uit de *Rosa tomentosa*-groep, die *R. sherardii* Davies (= *R. omissa* Déséglise) bleek te zijn, indien men met KLÁŠTERSKÝ (1968) aanvaardt, dat het verschil tussen de taxa in de *R. tomentosa*-groep op soortsniveau ligt. De verschillen tussen de taxa zijn n.l. erg klein, wat m.i. blijkt uit onderstaande tabel, waarin de Nederlandse vertegenwoordigers van de *R. tomentosa*-groep zijn opgenomen:

	<i>R. tomentosa</i>	<i>R. sherardii</i>	<i>R. villosa</i>
jonge loten	overhangend en lichtgroen	overhangend en berijpt	overhangend en berijpt
internodiën	lang	lang	kort
doorns	gebogen, doch recht aan de bloeistengel	gebogen	recht
blaadjes	gezaagd tot dubbelgezaagd	dubbelgezaagd, tanden klierachtig	dubbelgezaagd
kelkbladen	afstaand tot teruggebogen, afvallend	rechtopstaand, blijvend	rechtopstaand, blijvend
kroonbladen	rose of wit	rose	rose
stijlen	kaal of met lange, zachte haren	wollig, zelden met lange, zachte haren	wollig
vruchtsteel	langer dan de bottel	zo lang als of korter dan de bottel	zo lang als of korter dan de bottel

Het areaal van *R. sherardii*, waarvoor ik de Nederlandse naam Berijpte viltroos voorstel, ligt in N., W.- en C.-Europa, oostelijk tot ZW.-Finland en zuidwaarts tot

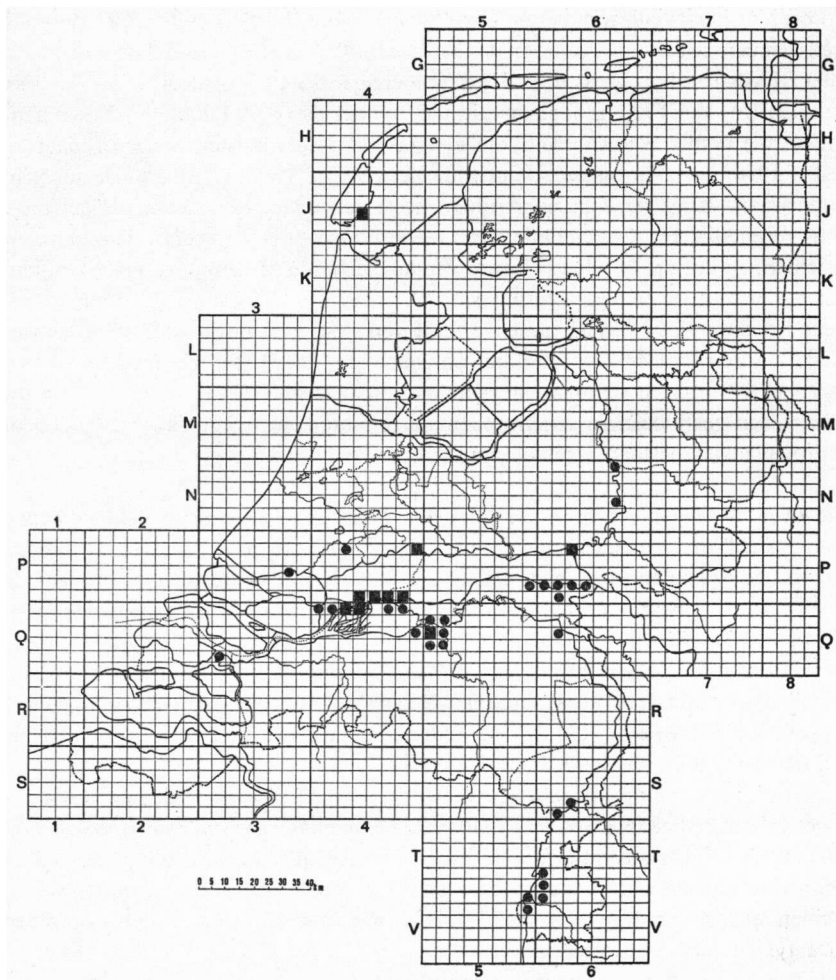

Fig. 3. De verspreiding van *Silaum silaus* (L.) Sch. et Thell. in Nederland.

● = vondst voor 1950; ■ = vondst sinds 1950.

Bulgarije (KLÁŠTERSKÝ, 1968). Van België zijn geen vondsten met zekerheid bekend, maar de Groningse vindplaats sluit uitstekend aan bij die te Westrauderfehn, W.-Duitsland (VAN DIEKEN, 1970), ca. 40 km. O. van Onstwedde gelegen.

Tenslotte mag, naast het memoreren van de eerste vondst op een Waddeneiland, nl. Terschelling, van *Pinguicula vulgaris* L. op 3 augustus 1976, waarover eerder werd gepubliceerd (DE ROOS, 1977), niet onvermeld blijven een aantal vondsten van de tot

voor kort als uiterst zeldzaam beschouwde *Silaum silaus* (L.) Sch. et Thell. Gedurende de reeds genoemde inventarisatie van de Dordtse Biesbosch door de afdeling Nederland van het Rijksherbarium werd deze Schermbloemige, die door ARNOLDS & VAN DER MEIJDEN (1976) in UFK 1 is geplaatst, in niet minder dan 8 (!) kilometerhokken aangetroffen, die binnen 3 uurhokken zijn gelegen. Al deze vondsten werden gedaan in augustus 1976, dezelfde maand, waarin de heer W. de Haan (Arnhem) de soort in een uiterwaard langs de Rijn bij Arnhem heeft gevonden. Met het materiaal mee, dat ons recentelijk ter determinatie werd toegezonden door de heer J. T. Wildschut (Beusichem) en dat op 29 juli 1977 werd verzameld bij de Molenbuurt, gem. Houten, in het kader van de milieukartering van de provincie Utrecht, is *S. silaus* thans, blijkens het door E. J. Weeda samengestelde verspreidingskaartje voor de Atlas van de Nederlandse Flora, in 10 uurhokken aangetroffen (fig. 3). Terecht merkt VAN DER MEIJDEN (1977) op, dat de uitspraak van WESTHOFF et al. (1971) met betrekking tot *S. silaus* „een geelbloeiende schermbloemige, waarvan men zegt dat er nog één of twee groeiplaatsen bestaan”, gelukkig wat al te pessimistisch is gebleken.

Wie over al deze floristische heerlijkheden leest, zal zich ongetwijfeld de vraag hebben gesteld, of er redenen zijn te noemen voor het vrij plotselinge (terug)vinden van zoveel zeldzame soorten. Natuurlijk gaat dan allereerst de gedachte uit naar de voor Nederlandse begrippen abnormaal warme zomer van 1976 met zijn vele, vele uren zonneshijn, die een zeer warme zomer 1975 heeft gevolgd. Toch geloof ik, dat – anders dan met de explosie van de exoot *Pistia stratiotes* L., die door zijn opvallend snelle wijze van vegetatieve voortplanting wél van de abnormale weersomstandigheden kon profiteren (MENNEMA, 1977) – de invloed van de vele uren zonneshijn op de autochthone vegetatie duidelijk een andere is.

Natuurlijk zullen vooral de warmteminnende soorten, die een zuidelijker verspreidingsgebied hebben zoals *Carduus tenuiflorus*, *Thesium humifusum*, *Dactylorhiza elata* en *Silaum silaus* – de adventieve vondst van *Chenopodium vulvaria* blijft hier buiten beschouwing – in de warme zomers van 1975 en 1976 in het voordeel zijn geweest. Misschien zelfs, ik heb de groeiplaats niet zelf kunnen aanschouwen, mag het optreden van *Dactylorhiza elata* in Nederland als een direkt gevolg van beide warme, zonrijke zomers worden beschouwd. Het is immers bekend, dat het bijzonder lichte orchideeëenzaad over zeer grote afstanden kan worden verspreid; de aanwezigheid van zaad van deze mediterrane soort behoeft dus geen verbazing te wekken. Dank zij de zonrijke nazomer van 1975 is het goed denkbaar, dat het orchideeëenzaad tot kieming is kunnen komen en dat in 1976 de kiemplanten zich tot bloeiende exemplaren hebben kunnen ontwikkelen. Ook de groeiplaats van *Carduus tenuiflorus* in de Amsterdamse Waterleidingduinen doet een nieuwe vestiging vermoeden, temeer omdat dit gebied onder leiding van wijlen M. O. BOERMAN (1975) gedurende 10 jaar floristisch zeer intensief is geïnventariseerd. Maar de overige vondsten hebben overwegend betrekking op groeiplaatsen, die er ongetwijfeld al langer waren. In die gevallen moet de werkelijke reden voor het vrij plotseling (terug)vinden van zeldzame soorten worden gezocht in het feit, dat de laatste jaren vooral het floristische veldwerk in sterke mate is geïntensiveerd. Dit mag blijken uit een vergelijking van het aantal taxa in de „lijsten” met nieuwe vondsten van zeldzame planten 1965 (VAN OOSTSTROOM & REICHELDT, 1966) en 1975 (MENNEMA & VAN OOSTSTROOM, 1977):

	1965	1975
aantal Nederlandse taxa	62	116
aantal adventieve taxa	122	112
aantal verwilderde taxa	55	53
	<hr/>	<hr/>
	239	281

Opgemerkt moet worden, dat om der wille van het zuivere beeld, taxa, die in 1965 als adventief werden beschouwd en thans zijn opgenomen in de Standaardlijst 1975 (ARNOLDS & VAN DER MEJDEN, 1976), zoals b.v. *Lappula squarrosa* en *Eragrostis multicaulis*, voor 1975 óók als adventief zijn geteld. Het is opmerkelijk, dat het hogere totaal aan taxa in 1975 vrijwel geheel kan worden toegeschreven aan de echte Nederlandse soorten; de aantallen adventieve en verwilderde taxa waren in 1965 en 1975 nagenoeg gelijk. Waar de intensiteit van het vegetatiekundig onderzoek in Nederland niet plotseling lijkt te zijn toegenomen, moeten m.i. de floristische inventarisaties en ook de provinciale milieuonderzoeken in eerste instantie verantwoordelijk worden gesteld voor de „verrijking” van de Nederlandse flora. Dat daarnaast ook het aantal locale floristen in verheugende mate groeiende is, bewijzen de vondsten van *Carduus tenuiflorus* en *Dactylorhiza elata*.

Graag wil ik mijn dank betuigen aan de heren M. T. Jansen (Veenendaal) en C. Sipkes (Rockanje) en aan mijn collega's F. Adema, Th. A. Hattink, P. Heukels en E. J. Weeda voor hun waardevolle informaties.

Literatuur

- AELLEN, P., 1960. Chenopodiaceae, in G. Hegi, *Illustrierte Flora von Mitteleuropa*, ed. 2, III/2 (3). München.
- ARNOLDS, E. J. M. & R. VAN DER MEJDEN, 1976. *Standaardlijst van de Nederlandse flora 1975*. Rijksherbarium, Leiden.
- BOERMAN, M. O. (m.m.v. E. Aartse, L. Freese-Woudenberg, D. W. Kapteyn den Boumeester & J. Mourik jr.), 1975. 10 jaar botanische inventarisatie in de Amsterdamse Waterleidingduinen. Gemeentewaterleidingen, Amsterdam.
- BRENAN, J. P. M., 1964. *Chenopodium*, in *Flora Europaea* 1, p. 92-95.
- DIEKEN, J. VAN, 1970. Beiträge zur Flora Nordwestdeutschlands unter besonderer Berücksichtigung Ostfrieslands. Jever.
- DORP, C. T. VAN, 1977. *Thesium humifusum* DC. teruggevonden in de duinen bij Katwijk. *Gorteria* 8 (9), p. 169-172.
- HEGI, G., 1914. *Illustrierte Flora von Mittel-Europa* VI (1). München.
- HEUKELS-VAN OOSTSTROOM, 1975. *Flora van Nederland*, 18e druk. Groningen.
- JALAS, J. & J. SUOMINEN, 1977. *Atlas Florae Europaeae* 4 (in voorber.).
- KLÁŠTERSKÝ, I., 1968. *Rosa*, in *Flora Europaea* 2, p. 25-32.
- MENNEMA, J., 1977. Wordt de Watersla (*Pistia stratiotes* L.) een nieuwe waterpest in Nederland? *Natura* 74 (5), p. 187-190.
- & S. J. VAN OOSTSTROOM, 1977. Nieuwe vondsten van zeldzame planten in Nederland, hoofdzakelijk in 1975. *Gorteria* 8 (8), p. 135-156.
- , A. J. QUENÉ-BOTERENBROOD & C. L. KEIZER-PLATE, 1977. *Atlas van de Nederlandse Flora* (in voorber.).

- MEIJDEN, R. VAN DER (m.m.v. A. Abma), 1977. De Flora van de Dordtse Biesbosch. Rijksherbarium, Leiden.
- OOSTSTROOM, S. J. VAN & TH. J. REICHGELT, 1963. Nieuwe vondsten van zeldzame planten in Nederland in 1962. *De Levende Natuur* 66 (8), p. 183-188.
- & —, 1966. Nieuwe vondsten van zeldzame planten in Nederland, hoofdzakelijk in 1965. *Gorteria* 3 (3), p. 33-43.
- QUENÉ-BOTERENBROOD, A. J. & J. MENNEMA, 1973. Zeldzame Nederlandse plantesoorten in Zuid-Holland. Provinciale Waterstaat Zuid-Holland, 's-Gravenhage.
- ROMPAEY, E. VAN & L. DELVOSALLE, 1972. Atlas van de Belgische en Luxemburgse Flora. Brussel.
- ROOS, G. TH. DE, 1977. Vetblad (*Pinguicula vulgaris*) op Terschelling, nieuw voor het Waddengebied. *De Levende Natuur* 80 (5), p. 119-120.
- SCHENDELAAR, J. K., 1976. *Zeelathyrus*: na 236 jaar terug van weggeweest. *Natura* 73 (4), p. 97-100.
- SUNDERMANN, H., 1975. Europäische und mediterrane Orchideen, 2. Aufl. Hildesheim.
- WESTHOFF, V., P. A. BAKKER, C. G. VAN LEEUWEN & E. E. VAN DER VOO, 1971. Wilde planten 2. Amsterdam.

Summary

The author mentions a number of floristically interesting records in the Netherlands, mainly in 1976. Three species are refound after a long period of absence, namely *Carduus tenuiflorus* Curt. on the former island of Wieringen (prov. of North-Holland), also recorded in 1977 from the dunes near Zandvoort (prov. of North-Holland), which was considered extinct since 1920, *Thesium humifusum* DC. in the dunes near Katwijk (prov. of South-Holland), which was considered extinct since 1912, and *Galium boreale* L. in the „Dordtse” Biesbosch (prov. of South-Holland), which was considered extinct since about 1930. Also another species, considered extinct in the Netherlands since 1962, is refound, viz. *Chenopodium vulvaria* L., but as the natural area of this species in the country ought to be restricted to the extreme southern part (fig. 2), the record of *C. vulvaria* in Assendelft (prov. of North-Holland) has to be conceived as an adventitious one.

Two new taxa can be added to the Standardlist of the Netherlands flora, viz. *Dactylorhiza elata* (L.) Soó, recorded from Aardenburg (prov. of Zeeland), and *Rosa sherardii* Davies (= *R. omissa* Déséglise), recorded from Onstwedde (prov. of Groningen).

The first record on a Waddenisland, viz. Terschelling, has been mentioned of *Pinguicula vulgaris* L. (very strongly in decline in the Netherlands!), and also a great number of records of *Silau silaus* (L.) Sch. et Thell. (up to now in the Netherlands considered an endangered species) from the „Dordtse” Biesbosch (prov. of South-Holland), from Arnhem (prov. of Gelderland) and also in 1977 from Houten (prov. of Utrecht).

The settlement of the mediterranean *Dactylorhiza elata* is very probably due to the extremely warm summers during 1975 and 1976. Also the new locality of *Carduus tenuiflorus* in the dunes near Zandvoort can be seen as a new settlement. But in most of the other cases the sudden (re)finding of very rare species in the Netherlands can be credited to the increased intensity of the floristic investigations in the country.